

Edwaert Collier: *Vanitas-csendélet*, olaj, tölgyfa, 19,5 x 16,7 cm, 1675 (Szépművészeti Múzeum, Régi Képtár)

kiolvasnia a szövegből. Ez csak azt mutatja, hogy a szöveg értelmezésének természet-szerűleg részévé vált jelenkori funkciója, az állami és a nemzeti lét reprezentálása, de ugyanakkor ezek az előfeltevések nem vetnek számot azzal, hogy a vers közel sem erre a reprezentatív funkció betöltésére készült – utólag és más szövegek mellett vált azzá.¹²

A két szerkezet összevetése

Úgy gondolom, a *Hymnus* szerkezetéről – kellő tárgyilagossággal – csak az állapítható meg, hogy az első és az utolsó sor *egymás* variációs ismétlései, összefoglalóan zárják keretbe a többi versszakot, melyek közül az első kettő (II–III.) azonos témát bont ki, aztán a következő kettő (IV–V.) – egy ellentétező szerkezettel – az előzőek fordított visszamondása, míg az utolsó kettő (VI, VII.) egymással lazán kapcsolódva épül be a versbe: szemléltető, általános elmélkedő betétekként funkcionálnak. Tehát a következő a versszakok elrendezése: 1 / 2 [*Hajb, de*] 2 / 1 + 1 / 1. Hasonló felosztást javasol Horváth Károly is (1+2+2+2+1).¹³ A *Vanitatium vanitas* elrendezése kapcsán már ezt a fajta mechanikus osztást megkíséreltem indokolni, ott a következő sémához jutottam: 1 / 1 / 2 [*És*] 2 // 2 / [*teHát*] 1 / [*Mert*] 1.¹⁴ Horváth Károly a következő megoldást javasolta: 2+[2+2+2]+2.¹⁵ Ha a két szerkezet vázát összehasonlítjuk; akkor az könnyen beláthatóvá válik, hogy a két vers szerkezete több vonatkozásban hasonló. Hasonló a keretfunkció működése, aztán a narráció belső szerkezete a kapcsolódások logikai milyenségében mutat eltérést. A különbség az, hogy a keretfunkció megkészeződik a *Vanitatium vanitas*ban a két szerkezeti elv¹⁶ egybemontírozása következtében. Horváth Károly pontos összefoglalását idézve a *Vanitatium vanitas*szal kapcsolatban: „Azaz hasonló a *Hymnus* strofaképletéhez. Verselése négy és negyedfeles trocheuszok váltakozása, majd két négyes + két negyedfeles trocheus a nyolc szótagos strofákon belül, a következő rímelhelyezéssel: ababccdd, tehát az ún. kisebb Himfy strofához hasonlít. [Ennek a verstani megjegyzésnek a későbbiek szempontjából lesz igazán fontossága.]¹⁷ Azonban ütemesen is ritmizálható: 4+4 4+3 4+4 4+3 4+4 4+4 4+3 4+3. Ez a kettősség, a metrumos és a hangsúlyos versmérték együtt jelentkezése is rokonítja a *Hymnusszal*.¹⁸

99

Orbán Ottó

VANITATUM VANITAS

Itt a vers, a versed mása,
dült idegzet, Kölcsey,
itt a vers, hogy haldoklása
közben nyelvét öltse ki,
mert hiába új a század,
ha a régi a gyalázat
s fölöttünk a komor ég,
a nagy szappanbuborék.

Utópiák, forradalmak,
kondérszámra dől a vér.
„A népnek minden hatalmat!”,
s jön új hóhér, új vezér.
Megrohad, ha győz, a jó ügy,
s habzik a szó, mint a lóhúgy,
és máglyára küld a hit –
nem világít, csak vakít.

Körbe, körbe, körbe, körbe,
ez a világ körbejár,
ha előre néz, tükörbe,
ha tervez, csak visszavár.
Mi új támadhatna benne?
Ember embert ma is enne –
nincs új, csak új változat
rád, gyilkos, rád, áldozat.

Törvény, jogrend és igazság
nem több, mint fennkölt mese,
fönti érdek, lenti gazság
nem veszi kutyába se.
A szabadság ravasz rendszer,
minden nyílásán retesszel
arra int a tág vadon:
ölhetsz, csak nem szabadon...

Fekete ür ciprus-ága,
csillagok közt fúj a szél.
Hiúságok hiúsága,
hogy a nyelv versben beszél;
élteti még a rögeszme,
hogy nélküle odaveszne
az eleven szalmabáb.
Legyints rá, és menj tovább!